

Ecopolis Vlaanderen

Dulomi-project *Duurzame stedelijke ontwikkeling*

VIBE vzw

VIBE vzw (Vlaams Instituut voor Bio-Ecologisch bouwen en wonen) wil in samenwerking met enkele lokale of regionale besturen (steden, gemeentes intercommunales, provincies...), hogescholen, RWO, deskundigen... een project in het kader van DULOMI (duurzaam lokaal milieubeleid) opstarten, over duurzame stedelijke ontwikkeling.

1. Waarom dit project?¹

Vlaanderen kampt met een tekort aan kwaliteitsvolle en betaalbare woningen, én met een tekort aan groene en open ruimte. Minister Van Mechelen kondigde onlangs aan dat hij 150.000 nieuwe percelen bouwgrond zou willen aansnijden. VIBE vindt ook dat lokale besturen hun gronden moeten inzetten voor het voeren van een grondbeleid, maar dat dit op een weloverwogen en verantwoorde wijze moet gebeuren. Niet op de klassieke 'verkavelingsmanier', maar op een manier die aansluit met een toekomstgerichte visie op duurzame ontwikkeling.

VIBE streeft naar een visie op lange termijn en is ervan overtuigd dat er in de Vlaamse stads- en dorpskernen nog heel wat ruimte vrij is voor nieuwe woonprojecten, winkels, bedrijven en groene ruimtes. Om de open ruimte en de natuur te vrijwaren, zullen we moeten kiezen voor ontwikkelingen in de stad. Leefbaarheid is dan wel een voorwaarde, d.w.z. voldoende en kwaliteitsvolle voorzieningen en woningen, een kwaliteitsvolle omgeving, sociale samenhang, veiligheid... Dit wil zeggen dat ook in geürbaniseerde omgevingen groene zones en ruimtes voor rust en verpozing binnen wandelafstand aanwezig moeten zijn.

VIBE streeft niet alleen naar een zuinig gebruik van de fysieke ruimte, maar ook van de milieuruimte. Door op gebouwniveau zuinig om te springen met water, energie en grondstoffen kunnen we onze ecologische voetafdruk² doen afnemen en een gezondere leefomgeving uitbouwen.

¹ Bronnen

BBLv, *De ruimte geordend*, www.bblv.be: Thema: Ruimte en biodiversiteit, Subthema: Week van de Ruimtelijke Ordening

TJALLINGII Sybrand P., *Ecopolis; strategies for ecologically sound urban development*, Backhuys Publishers, Leiden, 1995.

ROMBAUT E., *Het Ecopolismodel; voorstel en mogelijkheden*. In: Ecologische Stedenbouw; Inleiding voor België, VIBE, 2000.

VIBE diverse auteurs, Ecologische stedenbouw, 2000.

² Het concept van ecologische voetafdruk geeft voor een gebouw, stad of land de oppervlakte weer die nodig is om de gebruiksgoederen te produceren en het afval te regenereren, en is ontwikkeld door de Canadese onderzoekers M. Wackernagel en W. Rees.

Ecopolis

Toen de Nederlandse onderzoeker Sybrand Tjallingii in 1992 aan de universiteit van Delft begon met de ontwikkeling van zijn 'Ecopolis'-model, was de voornaamste bekommernis de volgende: de stad wordt gezien als oorzaak van sociale en ecologische problemen; zou het niet mogelijk zijn om de stad van de toekomst te bekijken als een mogelijke oplossing voor deze problemen? Dit veronderstelt natuurlijk wel dat steden aantrekkelijk worden en dat de inwoners ervan zich betrokken voelen op 'hun' stad. Daarvoor moeten een reeks voorwaarden vervuld zijn. Je moet een 'verantwoordelijke', 'levende' en 'participerende' stad hebben.

Volgens Tjallingii kan je een stad (of gebouw) zien als een black-box, waar enerzijds stromen van energie, water en materialen ingaan en anderzijds afvalstromen uitkomen. Een 'verantwoordelijke stad' draagt zorg voor die stromen en lost haar problemen zoveel mogelijk lokaal op. Water zuiver je bijvoorbeeld het best vóór het weer de stad uitgaat. Wateroverlast vang je niet op met bredere riolen, wel door het vasthouden, het bufferen en het infiltreren van water.

Een 'levende stad' beheert haar plekken goed zodat mensen maar ook veel planten en dieren ze aantrekkelijk vinden om in te wonen. Via het model van de 'lobbenstad' kunnen 'groene' (natuur) en 'blauwe' (water) elementen tot een stuk in de steden gebracht worden, zonder verlies aan woonoppervlakte.

Een 'participerende stad' betreft bewoners bij het beheer van de dagelijkse leefomgeving. Stedelijke problemen zoals vandalisme, geluidshinder en afval hangen samen met een te geringe betrokkenheid van mensen bij het milieu en bij hun stad. Het principe van de participerende stad is een zelfstandige doelstelling, maar ook een voorwaarde voor het realiseren van de strategieën van de 'verantwoordelijke stad' en de 'levende stad'.

In het kader van een thesis (St.-Lucas Gent), waarbij het Ecopolismodel toegepast werd op de stad Sint-Niklaas, is gebleken dat er, in vergelijking met het bestaande ruimtelijk structuurplan, meer woningen én meer groene ruimte (tot tegen de stadskern) te realiseren viel met het Ecopolismodel.

2. Doel van het project?

Met dit project wil VIBE duurzame stedelijke ontwikkeling stimuleren bij lokale besturen, ruimtelijke planners, studenten... Waar mogelijk via het streefbeeld van 'Ecopolis'.

Met dit project wil VIBE lokale besturen, ruimtelijke planners, uitvoerders en studenten stimuleren om voorbeelden van goede praktijken op het vlak van duurzame stedelijke ontwikkeling in Vlaanderen te realiseren in planning en uitvoering.

3. Wat houdt het project in?

VIBE wil praktijk en theorie combineren door enerzijds een theoretisch streefbeeld te ontwikkelen en anderzijds concrete stedenbouwkundige projecten te begeleiden. Kruisbestuivingen tussen de verschillende projecten kunnen een meerwaarde voor het project betekenen.

Het project bestaat uit 3 delen:

1. Startnota

In een startnota wordt het 'streefbeeld duurzame stedelijke ontwikkeling' uitgewerkt, met voorbeelden van goede stedenbouwkundige planning en goede praktijken uit het binnen- en buitenland, visies van experts, methodieken van participatie...

Deze startnota wordt in een latere fase van dit project ook gebruikt om een modelboek voor Vlaanderen mee te stofferen.

2. Cases

VIBE begeleidt, in samenwerking met de expertengroep, 3 à 5 stedenbouwkundige projecten op het vlak van duurzaamheid. De projecten kunnen zich op macro-, meso- of microniveau bevinden.

VIBE streeft ernaar minstens 1 en maximum 2 cases per niveau te begeleiden. Dit houdt concreet in:

Op macro-niveau

- Een alternatieve afbakening volgens Ecopolisprincipes van een kleinstedelijk gebied (bv. Eeklo).
- Begeleiding van de uitwerking van het Gemeentelijk Ruimtelijk Structuurplan volgens de Ecopolis-principes. Dit kan zijn: sensibilisering, vorming of concrete begeleiding en advies aan de gemeentelijke ambtenaren, het planningsbureau enz.

Op meso-niveau

- Begeleiding van Gemeentelijke Ruimtelijk Uitvoeringsplannen i.v.m. stedelijke projecten rond wonen, werken, open ruimte en verkeer.
- Begeleiding van de uitwerking van een Gemeentelijk Ruimtelijk Uitvoeringsplan i.v.m. een regionaal bedrijventerrein (bv. intercommunales).
- Begeleiding van de uitwerking van inrichtingsplannen (als tussenstap tussen een RUP en een bouwvergunning).
- Begeleiding bij de opstelling van een duurzaamheidsnota voor een te ontwikkelen gebied (bv. Oude Dokken, Gent)

Op micro-niveau

- Begeleiding van de opstelling van stedenbouwkundige voorschriften waarin principes van rationeel water- en energieverbruik, gezonde en milieubesparende bouwmaterialen, mobiliteitsbeheersing, groen- en rustpunten in de omgeving... centraal staan.
- Begeleiding van de opstelling van stedenbouwkundige verordeningen (wat is een duurzaam of bio-ecologisch materiaal).
- Begeleiding bij toepassing watertoets.
- Begeleiding van planners, architecten en aannemers bij de uitvoering van duurzame wijken en gebouwen.
- Vorming en bouwadvies voor particuliere (ver)bouwers en architecten (als versterking en/of concretisering van één van voorgaande acties).

Deze studies kunnen gebaseerd worden op:

- Het ecopolismodel.
- De strategie van de twee netwerken ('groene wiggen' en 'stedelijke lobben').
- Beleidsdoelstellingen van *Agenda 21* op het vlak van ruimtelijke ordening.
- Beleidsdoelstellingen van het *Charter van Aalborg* op vlak van ruimtelijke ordening.

- Beleidsdoelstellingen van de Vlaamse overheid op het vlak van ruimtelijke ordening, zoals het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen.

3. Bundeling van het resultaat

Het streefbeeld, de visies van de experts, de cases en de conclusies zullen in een voorbeeldenboek en op een website gebundeld worden. Het boek kan als voorbeeld dienen voor andere gemeentes, maar ook voor studenten.

4. Inbedding van het resultaat in opleiding en onderwijs

Het resultaat van het project wordt ook verwerkt in het cursusmateriaal van betrokken hogescholen en verder verspreid via organisaties van architecten en ruimtelijke planners. Ook in de opleidingen die VIBE verstrekt naar lokale besturen en bouwprofessionelen, zullen de resultaten van dit project verwerkt worden.

4. Hoe gaan we te werk?

4.1. Voorbereiding (januari 2007- september 2007)

4.1.1. Samenstelling van een expertengroep (januari 2007)

Een expertengroep wordt samengesteld. Samen met VIBE vzw zorgt deze voor de begeleiding van de projecten.

- Erik Rombaut (docent Sint-Lucas Architectuur Gent, Brussel)
- Trui Maes (stedenbouwkundige, Centrum voor Duurzame Ontwikkeling - UG)
- Eric Corijn (Dr. Professor VUB - Cosmopolis)
- Guido Stegen (architect-stedenbouwkundige, docent ISURU)
- Ann De Cannière (architect-stedenbouwkundige, VRP)
- Evert Lagrou (emeritus Sint-Lucas Architectuur, Brussel)
- Albert Martens (professor emeritus in de arbeidssociologie – KUL)
- Etienne Christiaens (architect-stedenbouwkundige, Cel Grootstedenbeleid)
- Xavier Buijs (VVSG)
- Johan Vandewalle (RWO)
- Hans Leinfelder (UG)

Een aantal van deze deskundigen heeft reeds toegezegd.

4.1.2. Samenstelling van een klankbordgroep (oktober 2007)

Er worden drie klankbordgroepen georganiseerd waar naast de leden van de expertengroep, de betrokken gemeentes... ook externen (prof. Tjallingii, prof. Duijvestein, LNE, BBLv, VELT...) zullen uitgenodigd worden.

- Expertengroep
- Vertegenwoordigers van de deelnemende gemeenten
- Betrokken uitvoerders (ruimtelijke planners, aannemers, architecten...)

- Vertegenwoordigers van de Vlaamse overheid
- Externe deskundigen

4.1.3. Startnota (januari-september 2007)

In een startnota wordt het 'streefbeeld duurzame stedelijke ontwikkeling' uitgewerkt, met voorbeelden uit het binnen- en buitenland, visies van experts...

4.1.4. Klankbordgroep 1 (november 2007)

Voorstelling van het project, goede praktijken uit het buitenland

4.2. Cases (oktober 2007 – juni 2009)

VIBE begeleidt, in samenwerking met de expertengroep 3 à 5 stedenbouwkundige projecten op het vlak van duurzaamheid.

Voor elk project wordt er een begeleidingsgroep samengesteld bestaande uit een stedenbouwkundig ambtenaar van de gemeente en de provincie, een afgevaardigde van RWO, een deskundige en eventueel een afgevaardigde van een (sociale) woningbouwvereniging en een architect die nauw betrokken zijn bij het project.

4.2.1. Begeleidingsgroep 1 (winter 2008)

4.2.2 Begeleidingsgroep 2 (voorjaar 2008)

4.2.3. Klankbordgroep 2 (november 2008)

Voorstelling van de resultaten van de cases

4.2.4. Begeleidingsgroep 3 (winter 2009)

4.2.5 Begeleidingsgroep 4 (voorjaar 2009)

4.3. Resultaten

4.3.1. Ecopolismeter

Een eenvoudig hanteerbare checklist wordt opgesteld. Deze checklist fungeert als gids of leidraad bij het opstellen of toetsen van een ruimtelijk plan op vlak van duurzaamheid.

4.3.2. Boek 'Ecopolis Vlaanderen'

De resultaten van het project worden gebundeld in een boek.

4.3.3. Cursussen

De resultaten van het project worden verwerkt in het cursusmateriaal van betrokken hogescholen en verder verspreid via organisaties van architecten en ruimtelijke planners.

4.3.4. Website

Een illustratieve website - met de Ecopolismeter en de verschillende cases - wordt opgemaakt.

4.3.5. Klankbordgroep 3 (september 2009)

Voorstelling van conclusies en boek + website